

ВНУТРІШНІ ВІЙСЬКА МВС
УКРАЇНИ

Журнали
№2' 2002

ЧЕСТЬ І ЗАКОН

**Щоквартальний
науково-практичний
журнал**

Видання засноване в 2001 р.

Журнал зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України
Свідоцтво КВ № 5164 від 29.05.2001 р.

Засновник – Головне управління внутрішніх військ МВС України
м. Київ, вул. Народного ополчення, 9а
тел.: (044) 271-59-71
тел./факс: (044) 277-30-21

Голова координаційної ради
Олександр Тимофійович Кіхтенко,
генерал-лейтенант.

Члени координаційної ради:
Богдан Іванович Пилипів, *генерал-майор;*
Василь Степанович Молдавчук, *полковник;*
Степан Тимофійович Полторац, *полковник;*
Валерій Іванович Рудницький, *полковник.*

Відповідальний редактор
Олександр Миколайович Попригін,
підполковник, кандидат технічних наук.

Редакційна колегія:
Олександр Васильович Лавніченко *полковник, кандидат військових наук;*
Олександр Миколайович Шмаков, *доктор військових наук, професор;*
Іван Онуфрієвич Кириченко, *доктор військових наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;*
Володимир Ігорович Пелесейченко, *доктор технічних наук, професор;*
Олександр Олександрович Білоус, *полковник;*
Бабков Юрій Павлович, *полковник, кандидат технічних наук, доцент;*
Володимир Вікторович Сисоєв, *полковник, кандидат технічних наук, доцент;*
Федір Миколайович Сирнев, *підполковник;*
Микола Миколайович Олійник, *майор, кандидат історичних наук, доцент;*
Микола Петрович Іхненко, *кандидат технічних наук, доцент;*
Валерій Павлович Якубчик, *полковник юстиції;*
Валерій Віталійович Гриньков, *підполковник, кандидат педагогічних наук.*

О. Кіхтенко Стан реформування та напрямки розвитку внутрішніх військ МВС України.....	3
П. Круть Проблеми взаємодії процесу глобалізації та забезпечення національної безпеки України як теоретико-методологічна основа реформування внутрішніх військ МВС України.....	8
Ю. Бабков Правоохоронна діяльність як функція військової організації держави.....	12
О. Попригін, Є. Башкатов Методика порівняльного оцінювання діяльності територіальних командувань внутрішніх військ МВС України.....	15
В. Василенко, О. Забула, А. Бухун Оптимальне планування бойової підготовки частин і підрозділів внутрішніх військ МВС України в умовах обмеженого фінансування.....	21
Сисоєв С., Блінков В. Методика розрахунку потреби в предметах речового майна особистого користування для військовослужбовців строкової служби	27
О. Ілляк Концептуальні основи виховної роботи у військових формуваннях України.....	31
І. Приходько Перспективи розвитку системи психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України.....	40
А. Зарицький Технології таємної дипломатії ХХ століття.....	43

Старший лікар-спеціаліст Військового інституту внутрішніх військ МВС України, кандидат психологічних наук підполковник ПРИХОДЬКО І.І.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ

У статті розглянуті питання психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України, напрямки яких відображені у наказі Міністра внутрішніх справ України № 334 від 5 квітня 2002 року "Про затвердження Концепції психопрофілактичної роботи в органах внутрішніх справ України та програми її реалізації до 2005 року". Подана на розгляд система психологічного забезпечення, визначені завдання кожного елементу цієї системи, напрямки її практичної реалізації у внутрішніх військах МВС України.

Реформування внутрішніх військ МВС України і перехід на професійну основу комплектування частин і підрозділів пред'являють високі вимоги до психічного і фізичного здоров'я військовослужбовців. Процес реформування внутрішніх військ, одним з елементів якого є зниження кількісного складу військ при збереженні достатньої боєздатності, повинен здійснюватися з використанням науково-обґрунтованої методології вивчення професійно важливих якостей військовослужбовців, що необхідні для успішного виконання обов'язків, впровадження отриманих результатів у практику. Дану задачу неможливо вирішити без створення системи психологічного забезпечення внутрішніх військ МВС України.

Дослідження професійно важливих якостей військовослужбовців проводиться за двома основними напрямками. Перший - професійний психологічний відбір, який був сформований у 60-і рр. ХХ ст. із створенням психофізіологічних лабораторій військово-повітряних сил, військово-морського флоту, ракетних військ та інших видів збройних сил. В даний час такий відбір повинен проводитися в період приписки і призову на строкову військову службу, при зарахуванні на дійсну службу за контрактом у військових комісаріатах, під час вступу у вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ) в центрах професійного психологічного відбору і психологічної допомоги обласних управлінь МВС, під час відбору військовослужбовців для діяльності в екстремальних умовах [1]. Другий напрямок - ергономічне забезпечення. Відомо, що професійна діяльність військових спеціалістів і надійність їхньої роботи значною мірою залежить від урахування їх професійно важливих психологічних якостей при проектуванні й організації робочих місць.

Нажаль, дотепер у внутрішніх військах МВС України, на відміну від інших силових структур, системи психологічного забезпечення, на яку можна покласти перераховані завдання, не створено.

Дані комплексного соціально-психологічного і психофізіологічного вивчення допризовної молоді, які були проведені у Військовому інституті внутрішніх військ МВС України, показали, що в сучасних демографічних і соціальних умовах контингент осіб, що закликаються на військову службу, не має достатні передумови для досягнення високої військово-професійної працездатності в короткий час. Так, низькою нервово-психічною нестійкістю характеризуються 40% призовників, недостатнім рівнем інтелектуального розвитку володіють 28 %, 40 % мають низький рівень моральних якостей, 53 % курять, 39 % систематично вживають спиртні напої, у 40 % недостатній рівень фізичної підготовленості [2].

Очевидно, що ці чинники є передумовами низької фізичної працездатності й стійкості до стресових впливів. Нажаль, показники професійної придатності допризовної молоді України до груп військових спеціальностей прогресивно знижуються. У вищих військових навчальних закладах МВС України в даний час біля 25 % курсантів відчують труднощі у військово-професійній адаптації і потребують психологічної корекції.

Досвід призову громадян на військову службу за контрактом свідчить, що в результаті невідповідності професійно важливих якостей і вимог, які запропоновано до психологічних властивостей особистості військовослужбовця, із 40% з них контракт припинявся передчасно. По цій же причині з іншою частиною військовослужбовців, які проходять службу за контрактом, 60 % не бажають продовжувати контракт на наступний термін.

Значний вплив на функціональний стан організму і працездатність військовослужбовців роблять чинники, які обумовлені особливостями бойової діяльності. Наприклад дослідження, які були проведені Погодіним Ю.І., Новиковим В.С., Боченковим А.А. показали, що при дводобовому веденні бойових дій знижуються основні показники функціонального стану організму людини:

- фізична витривалість на 28 %;
  - слухова чутливість на 32 %;
  - статична витривалість м'язів тулуба на 51 %;
  - час сенсомоторних реакцій на 40 %;
  - максимальне споживання кисню на 15-25 %;
  - скорочувальна функція серця на 25 %.
- Одночасно погіршується військово-професійна працездатність, зокрема, зменшуються:
- час виконання вогневої задачі на 35 %;
  - ефективність поразки цілей на 40 %;
  - швидкість водіння на 14 % [3].

Перераховані дані дозволяють зробити висновок, що сьогодні створення системи психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України є необхідним з метою зберігання здоров'я, підвищення працездатності особового складу і, в цілому, боєздатності військ.

Служба у внутрішніх військах пред'являє підвищені вимоги до професійної підготовки, стану здоров'я і психологічних якостей військовослужбовців. Ці вимоги диктують необхідність постійного удосконалення системи комплектування частин внутрішніх військ і вищих військових навчальних закладів, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, здійснення адекватних соціальних, психологічних і медичних заходів з метою

профілактики захворювань, збереження здоров'я особового складу і підтримки його високої боєздатності.

На сьогодні у внутрішніх військах МВС України склалася певна система виховної роботи і психіатричної служби по виявленню донологічних форм психічних захворювань, що проявляються в нервово-психічній нестійкості, емоційної лабільності, демонстративної поведінці, різноманітних видів акцентуацій характеру, елементах аутоагресивної поведінки, дезадаптації військових до умов військової служби тощо. Ця робота покладена як на психіатрів, так і на офіцерів-вихователів. Як показує досвід роботи, дану задачу неможливо цілком вирішити без введення у всіх частинах внутрішніх військ МВС України військових психологів, які структурно не повинні входити в систему виховної роботи, тому що ефективність діяльності військових психологів, які включені в структуру виховних відділів, низька через те, що найчастіше вони займаються виконанням функціональних обов'язків тільки виховного характеру, упускаючи обов'язок військового психолога - індивідуальну роботу безпосередньо з кожною людиною. Немає і чіткої взаємодії в роботі між виховними відділами частин, підрозділами і медичною службою при роботі з військовослужбовцями з так званої «групи ризику». Вищевикладене потребує комплексного підходу в вирішенні існуючої проблеми і визначає доцільність створення системи психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України. Дану, досить складну задачу можна покласти на військових медичних психологів з обов'язковою психологічною освітою.

Психологічне забезпечення професійної діяльності військовослужбовців - це система заходів, що призначені для підтримки високої боєздатності особового складу частин і підрозділів внутрішніх військ, і які складаються з наступних напрямків: професійного психологічного відбору, соціально-психологічного забезпечення та психологічного супроводу професійної діяльності військовослужбовців (рис. 1).

Кожний елемент системи психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців повинний вирішувати специфічні задачі.

Задачами професійного психологічного відбору є:

- військово-професійна орієнтація громадян, які призиваються на строкову військову службу, вступають на військову службу за контрактом і військовослужбовців, що проходять службу на оволодіння військовими спеціальностями;

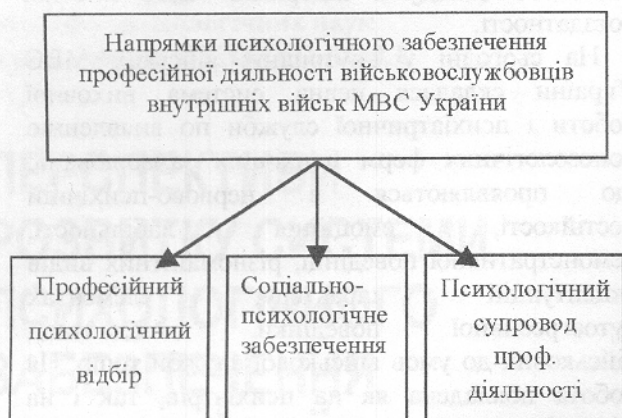

Рис. 1. Напрямки психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України

- визначення професійної придатності громадян, які поступають на військову службу і військовослужбовців до навчання конкретним військовим спеціальностям;

- відбір кандидатів для навчання у вищих військових навчальних закладах;

- раціональний розподіл військовослужбовців по профілях підготовки і військових посадах;

- відбір кандидатів для підготовки і призначення на посади сержантів, прапорщиків у навчальних частинах;

- поглиблене психологічне вивчення військовослужбовців з ознаками утрудненої адаптації до військової служби і навчання з метою розробки конкретних пропозицій командирам підрозділів по проведенню індивідуальної роботи;

- участь у комплектуванні підрозділів з урахуванням психологічної сумісності;

- виявлення осіб із нервово-психічною нестійкістю.

Соціально-психологічне забезпечення припускає рішення таких задач:

- соціально-психологічне вивчення особистості і військового колективу;

- виявлення військовослужбовців, схильних через особливості індивідуального психологічного розвитку до порушення військової дисципліни;

- дослідження внутрішньогрупових процесів і розробка заходів щодо їхньої соціально-психологічної корекції;

- розробка рекомендацій командирам підрозділів по удосконаленню навчально-бойової підготовці особового складу.

До задач психологічного супроводу професійної діяльності військовослужбовців

варто віднести:

- поглиблене динамічне психологічне обстеження військовослужбовців з метою раннього виявлення з дезадаптаційними розладами;

- оцінка боєздатності підрозділів по показникам функціонального стану організму особового складу;

- розробка рекомендацій командуванню по комплектуванню підрозділів і раціональному розподілу фізичних та психічних навантажень на особовий склад з урахуванням психологічних особистісних особливостей;

- проведення заходів психологічної корекції з військовослужбовцями, що відчують утруднення у військово-професійної адаптації;

- проведення заходів психологічної реабілітації;

- прогнозування віддалених наслідків дії бойового стресу на військовослужбовців.

Впровадження системи психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України дозволить підвищити боєготовність і боєздатність частин і підрозділів за рахунок оптимізації функціонального стану організму військовослужбовців і будуть сприяти попередженню негативних явищ у військових колективах. Реалізація даної концепції створення системи психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України буде можлива шляхом розробки відповідних нормативно-правових документів, проведення організаційно-штатних заходів і створення необхідної матеріально-технічної бази.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходько І.І. Стан проблеми професійного психологічного відбору військовослужбовців в Україні та в закордонних країнах // Вісник Харківського державного педагогічного університету, серія "Психологія". - Харків: ХДПУ, 1998. - Вип. 1. - С. 113-118.

2. Приходько І.І. Концепція створення системи психологічного забезпечення внутрішніх військ МВС України // Актуальні проблеми будівництва та розвитку внутрішніх військ МВС України. - Харків: ВІ ВВ МВС України, 2001. - С.30-32.

3. Погодин Ю.И., Новиков В.С., Боченков А.А. Психофизиологическое обеспечение профессиональной деятельности военнослужащих // Военно-медицинский журнал. - 1998. - № 11. - С.27-35.